

Вплив цифровізації на міграційні процеси: правові аспекти

*Голота Наталія Петрівна¹, Михайлов Руслан Іванович²,
Машталір Маргарита Олегівна³*

Опубліковано	Секція	УДК
30.03.2023	Право	342.7:004.738.5:314.15

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7774383>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Міграційні процеси залежні від багатьох чинників, зокрема від економічних, соціальних, політичних і технологічних. Швидкі зміни, розвиток нових технологій, як-от: штучний інтелект, машинне навчання, аналіз великих даних, Інтернет речі, а також поява нових викликів, що провокують хвилі міжнародної міграції, зокрема повномасштабне вторгнення Росії, зумовлюють виникнення принципово нових форм управління та організації міжнародної міграції. Цифровізація сучасного світу значно полегшує доступ суспільства до товарів, послуг й інформації з усього світу. Також завдяки мережі Інтернет й іншим цифровим технологіям люди можуть установлювати зв'язок і спілкуватися з іншими людьми з будь-якої країни світу, що значно збільшує можливості для міграції. У статті визначено, що цифрові технології мають значний вплив на міграційні процеси, забезпечуючи нові можливості й виклики для мігрантів.

Ключові слова: цифровізація, цифрові технології, міграції, глобалізаційні процеси, правові аспекти.

Impact of digitalization on migration processes: legal aspects

Annotation. Migration processes are dependent on many factors, including economic, social, political, and technological factors. The digitization of all social processes, which in the form of a digital vortex transforms every sphere of human activity, also extends to migration processes. Rapid changes, the development of new technologies, in particular artificial intelligence, machine learning, big data analysis, and the Internet of Things, on the one hand, as well as the emergence of new challenges provoking waves of international migration, in particular the full-scale military invasion of Russia, lead to the emergence of fundamentally new forms of management and organizations of international migration. Digitization of the modern world greatly facilitates society's access to goods, services, and information from around the world. Also, thanks to the Internet and other digital technologies, people can

¹ кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін, Вінницький навчально-науковий інститут економіки, Західноукраїнський національний університет, м. Вінниця, вул. Гонти, 37, <https://orcid.org/0000-0003-4113-7743>

² кандидат юридичних наук, доцент кафедри правоохоронної діяльності та поліцейстики, Криворізький навчально-науковий інститут факультет № 1, Донецький державний університет внутрішніх справ, Дніпропетровська область м. Кривий Ріг, вул. Степана Тільги, 21, <https://orcid.org/0000-0003-2965-7260>

³ головний спеціаліст, Головне управління ДМС у Дніпропетровській області, м. Дніпро, вул. В'ячеслава Липинського 7, <https://orcid.org/0000-0001-8136-3417>

connect and communicate with other people from any country in the world, which greatly increases the opportunities for migration. The article identified that digital technologies have a significant impact on migration processes, providing new opportunities and challenges for migrants. The digitization process promotes convenience and efficiency in the migration process, allowing people to quickly and easily obtain information about visa procedures, work opportunities, and other matters related to relocation. The main digital resources used in this field are online residence permit application systems, online migrant portals, social networks for communication, online job search resources, and others. It was revealed that the impact of digitalization on migration processes is related to some legal aspects, in particular cyber security, data storage, recognition of documents, and others. It is therefore important to adapt and improve existing standards and safeguards to ensure data security, which is vital for the successful digitization of migration processes.

Keywords: digitalization, digital technologies, migrations, globalization processes, legal aspects.

Вступ

У сучасному світі міграційні процеси – важлива складова міжнародних відносин. Зміни, пов'язані з глобалізацією, пришвидшили міграційні процеси, які через вирішення політичних конфліктів і розвиток світової інфраструктури та комунікаційних технологій набули масштабності. Ці зміни значно впливають на всі аспекти життя суспільства.

На цьому етапі розвитку глобалізаційні процеси призвели до нерівності умов і можливостей розвитку держав, що сприяє міжнародним міграційним рухам на глобальному рівні.

Завдяки розвитку технологій і доступності до інформації, цифровізація змінила міграційні процеси, надаючи їм нові можливості й виклики. Цифрові технології дозволяють подолати фізичні бар'єри для міграції, сприяють збільшенню потоку інформації про країни й можливості для мігрантів, а також покращенню комунікації між мігрантами та їхніми родинами вдома. Однак цифровізація також створює нові проблеми, як-от збільшення кількості нелегальних мігрантів і ризиків для кібербезпеки.

Наукові дослідження розвитку цифрових технологій системно проводяться на різних рівнях наукового аналізу. Дослідженню цієї проблеми й міграційних процесів на сьогодні присвячено досить велику кількість праць вітчизняних і зарубіжних учених. Наприклад, С. Тіщенко та І. Тіщенко розглянули міграційні процеси в умовах глобалізованого суспільства. Основним фактором, що сприяє збільшенню міграційних процесів у сучасному суспільстві, визначено інформацію та її доступність завдяки великій популярності цифрових технологій [5].

Л. Муц проаналізував проблеми соціально-економічного характеру, які виникають через зростання рівня міграції, та представив основні шляхи їх вирішення, що включають становлення інформаційно-комунікаційної інфраструктури в регулюванні міграційних процесів [3].

Ю. Вашай та О. Дорошенко зі свого боку розглянули сучасні тенденції застосування цифрових технологій для налагодження процесів управління міжнародною міграцією та визначили найбільш актуальні цифрові можливості в цій сфері. За даними їхніх досліджень, одним із важливих аспектів впливу цифрових технологій на міграційні процеси – явище «цифрової міграції», воно є інноваційним об'єктом досліджень щодо заміни реальної міграції людей програмними потоками [1].

Мета статті – проаналізувати вплив цифровізації на міграційні процеси у світі й визначити основні правові аспекти, пов'язані із цим питанням.

Результати

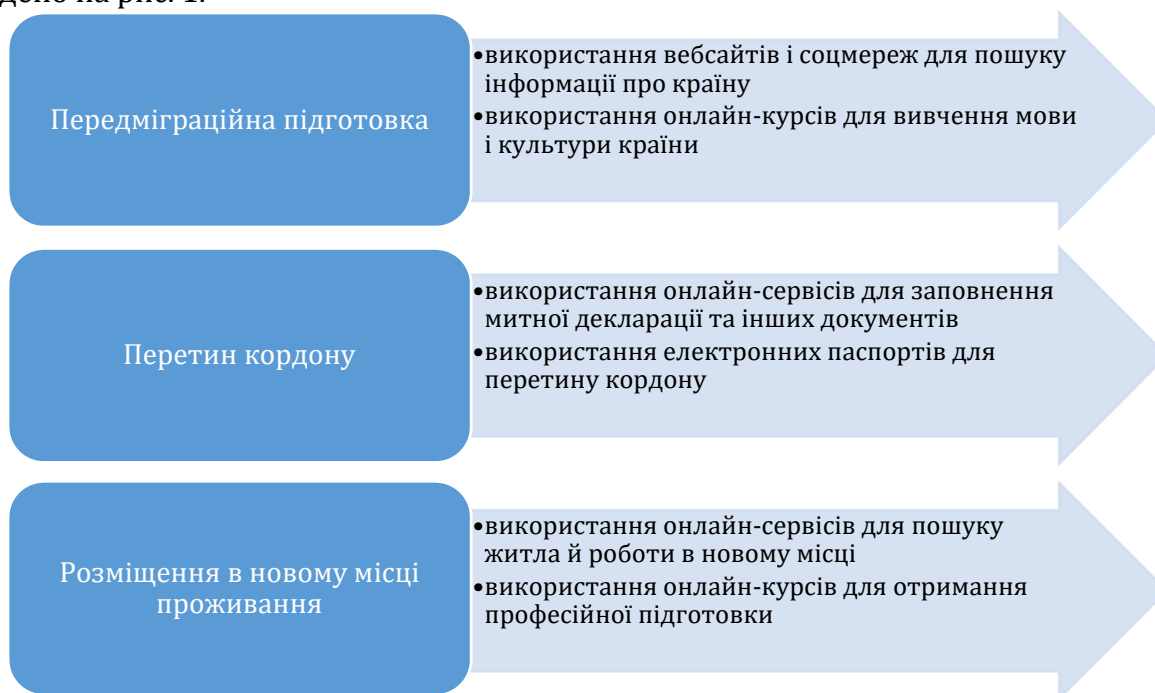
Міграційні процеси – це складне явище, що супроводжує суспільство ще від часів палеоліту й до сьогодні. Оскільки ці процеси мають великий вплив на економіку, культуру, політику й інші аспекти суспільного життя, то в сучасному світі вони стали однією з найважливіших його складових [6, с. 70]. Завдяки розвитку технологій і доступності до інформації, цифровізація змінила міграційні процеси, що дало їм нові можливості й виклики.

Загалом у міграційних процесах використовуються такі типи цифрових технологій, як [10, с. 1827]:

- 1) онлайн-сервіси для оформлення документів: цифрові технології дають змогу мігрантам оформлювати документи для в'їзду й перебування в інших країнах онлайн;
- 2) соціальні мережі й месенджери. Соціальні мережі й месенджери, як-от Facebook, WhatsApp, Viber й інші, стали популярними засобами зв'язку для мігрантів. Ці технології дозволяють установлювати зв'язок із рідними й друзями у своїй країні, знаходити інформацію про місцеві закони і правила поведінки, а також знаходити роботу й інші послуги;
- 3) онлайн-ресурси для пошуку роботи (наприклад, LinkedIn є популярним ресурсом для пошуку роботи в багатьох країнах);
- 4) системи електронної ідентифікації (у багатьох країнах використовуються системи електронної ідентифікації, що дозволяють мігрантам здійснювати онлайн-операції).

У сфері управління міграцією цифрова трансформація є досить поширеною і включає в себе використання цифрових технологій для зміни послуг і процесів. Наприклад, використання онлайн-форм заявок дає змогу шукачам притулку звертатися до служб швидше й зручніше, а автоматизована підтримка прийняття рішень ефективно надає притулок і сприяє поверненню мігрантів [1, с. 37].

Приклад схеми використання цифрових технологій у міграційному процесі наведено на рис. 1.

Рис. 1. Приклад використання цифрових технологій на певних етапах міграційного процесу

Джерело: власна розробка авторів.

Штучний інтелект стає все більш важливим у сферах управління кордонами й процедур міграції та надання притулку. У Новому Пакті про міграцію та притулок Європейська Комісія вказує на важливість цифрової трансформації, зокрема щодо необхідності ефективних процедур надання притулку й інтегрованого та сучасного управління кордонами [3, с. 113]. Останні міграційні потоки й зростання популярності цифрових технологій створюють нові виклики для міграційних служб (рис. 2).

Рис. 2. Виклики процесів міграції, пов'язані з розвитком цифровізації
Джерело: власна розробка авторів.

Розуміння міграції включає різні сфери життя, що зводить це поняття до соціально-правової, а також економічної площини через вплив на міграцію робочої сили й зміни на світовому ринку праці. Кожен тип міграційного процесу має свої особливості, а розуміння їх відмінностей є важливим для більш детального вивчення змін, які вони вносять у суспільство.

Головна мета міграції – отримання роботи, навчання, задоволення сімейних й особистих потреб, а також прагнення підвищити економічний і соціальний рівні життя. Проте, на жаль, існує безліч ситуацій, коли люди вимушені залишати свої домівки й звичний спосіб життя через важливі, а іноді й трагічні обставини, як-от: конфлікти, переслідування, катастрофи та війни [4, с. 184].

Поширення цифрових технологій сприяє виникненню проблем із фундаментальними правами, зокрема щодо захисту персональних даних. Усі країни-члени ЄС зобов'язані дотримуватися Загального регламенту захисту даних (GDPR) і Хартії основних прав Європейського Союзу. Основні правові аспекти, які потребують уваги в міграційних процесах в умовах цифровізації наведено в табл. 1.

Експерти Центру досліджень міграції оцінюють міграційні процеси в Європі до 2030 року. За словами дослідників, найчастіше великі міграційні процеси відбуваються в результаті окремих важкопрогнозованих подій (великих економічних і політичних потрясінь). Прогнозуючи трудові процеси мігрантів до 2030 року, більшість експертів припускають зростання міграції висококваліфікованої робочої сили в Європі на 20-40% [5, с. 104].

Таблиця 1

Основні правові аспекти впливу цифровізації на міграційні процеси

Правовий аспект	Характеристика
Кібербезпека	Зростає ризик кібератак на системи обробки даних, які використовують для обробки міграційних даних. Забезпечення кібербезпеки має важливе значення для забезпечення конфіденційності даних і захисту від кіберзлочинців.
Збереження даних	Збільшення обсягів даних, пов'язаних із міграцією, створює потребу в забезпеченні правильного збереження та захисту цих даних. Зокрема, необхідно гарантувати захист особистої інформації мігрантів, а саме про їхнє здоров'я, родинні зв'язки й інші особисті дані.
Регулювання	Цифрові технології створюють нові можливості для міграції та призводять до зміни вимог до міграційних процедур. Регулювання цих нових технологій і процесів є важливим аспектом правового регулювання міграції.
Визнання документів	Зростає популярність електронних документів і підписів, що впливає на визнання документів, які використовують у міграційних процедурах. Необхідно розробляти правові механізми для визнання електронних документів і підписів, щоб забезпечити їх ефективне використання в міграційних процедурах.
Доступ до інформації	Цифрові технології можуть забезпечити доступ до інформації про міграцію, наприклад про візові процедури.

Джерело: складено авторами на основі аналізу [2; 10].

Для України основними прогнозованими показниками на найближчий час є збільшення трудової міграції і скорочення робочої сили на 10%. Серед основних тенденцій, що будуть характерними для найближчого майбутнього, виділяють збільшення кількості трудових мігрантів й українських студентів, які отримуватимуть освіту за кордоном і працевлаштовуватимуться також за кордоном [8, с. 39]. Варто зазначити, що Україна потрапила в ситуацію, у якій збереження політичної, економічної та соціальної стабільності стає все важчим без належної міграційної політики, яка була продумана, зважена й науково обґрунтована, а також ефективного управління нею.

Щоб гарантувати безпеку даних, яка є життєво важливою для успішної цифровізації, необхідно постійно адаптувати й удосконалювати стандарти й гарантії. Крім того, цифровізація контролю за перетином кордону запобіжить нелегальній міграції та загрозі національній безпеці, а також підвищить рівень мобільності.

Цифровізація може бути корисним інструментом для забезпечення правового аспекту міграції, але водночас може викликати й нові проблеми. Розглянемо декілька шляхів забезпечення правового аспекту міграції в період поширення цифрових технологій [11, с. 157]:

- 1) надання урядами країн доступу до інформації щодо прав і процедур, пов'язаних із міграцією, за допомогою вебсайтів й інших цифрових інструментів;

- 2) безпека даних, тобто гарантія, що персональні дані мігрантів захищені й використовуються відповідно до законодавства;
- 3) створення електронних систем для обробки документів, щоб уникнути виникнення помилок;
- 4) надання доступу до правосуддя – мігранти повинні мати доступ до правової допомоги через цифрові інструменти, наприклад онлайн-консультації з юристами;
- 5) захист прав мігрантів;
- 6) інтеграція мігрантів.

Міждержавна координація потоків нелегальних трудових мігрантів майже відсутня. Навіть на рівні декларативного узгодження це питання обговорюється протягом тривалого часу. Більшість трудових мігрантів, які не мають можливості легалізувати своє перебування в країнах працевлаштування, постійно перебувають під загрозою депортації [2, с. 72]. Це призводить до утворення нелегальних мігрантських громад із певним розшаруванням від місцевого населення, що збільшує розкол у суспільстві й підпалює невдоволення і протест.

Оскільки міграція впливає на ринок праці й розвиток економіки, правовий статус мігрантів стає однією з ключових проблем, які потрібно вирішувати в контексті цифрової економіки. Забезпечення прав мігрантів на рівність у заробітній платі, доступ до освіти й інших ресурсів, а також захист від дискримінації є важливими аспектами в контексті міграційних процесів [7, с. 109]. Правовий статус мігрантів та їх права є ключовими елементами успішної організації та планування підприємств майбутнього, особливо щодо глобалізації економіки й зростання міграційних процесів у світі.

Ураховуючи те, що основні аспекти й правові механізми врегулювання трудових прав закріплені, лише протягом 2019 року було багато порушень цих прав серед громадян, які нелегально працюють за кордоном. Таким людям досить важко захистити свої права. Крім того, органи влади нашої держави не можуть вирішити всі правові ситуації. У зв'язку з економічною ситуацією в Україні виникає необхідність реформувати, удосконалити й прийняти відповідний законодавчий пакет для ефективного регулювання міграційних процесів. Для досягнення цієї мети пропонується [3, с. 115]:

- 1) створення спеціального відділу, що займатиметься відповідними питаннями;
- 2) створення інформаційної бази для контролю і відстеження порушень у сфері трудової міграції;
- 3) підтримка активної взаємодії з іноземними державами;
- 4) використання досвіду інших держав у вирішенні цих питань;
- 5) запровадження органу, що відповідає за міграційну поліцію.

Міграційна політика є самостійним напрямом державної політики, що має тісний зв'язок з іншими складовими внутрішньої та зовнішньої політики. Це є елементом політики народонаселення та одним з інструментів досягнення цілей соціально-економічної політики, а саме проектування кількості й структури населення і трудових ресурсів.

Пріоритет під час правового регулювання міграційних процесів в Україні мають такі заходи: вдосконалення законодавства, що стосується свободи переміщення і вибору місця проживання в Україні, забезпечення функціонування загальнодержавної бази вакансій державної служби зайнятості й запобігання надмірного дисбалансу в територіальному розташуванні населення України.

Реалізація цих заходів є критично важливою для запобігання будь-яких порушень законодавства про міграцію, а використання європейського досвіду – обов'язкове для детального дослідження та аналізу.

Підприємства не можуть надалі залишатися поза соціальною сферою життя. Виробництво впливає на використання ресурсів й інші сфери, взаємодію з державними органами. Тому під час планування підприємства майбутнього слід звернути увагу на соціальні підприємства, які можуть поєднувати цілі сталого розвитку, досягнення соціальної місії та отримання прибутку. Малі й середні підприємства мають розвиватися і працювати в умовах цифровізації. Великі корпорації, бізнес-групи матимуть місце в майбутньому як підприємства впливу [9, с. 25].

Висновки

Отже, у зв'язку зі швидким розвитком цифрових технологій останнім часом з'являються нові виклики й можливості для міграційних процесів. Цифрові інструменти дають змогу полегшити процеси міграції, а саме забезпечують доступ до інформації, сприяють взаємодії між мігрантами й державними органами, а також допомагають вирішити проблеми, пов'язані зі здоров'ям, освітою і зайнятістю.

Правова база, яка регулює міграційні процеси потребує розвитку й удосконалення задля зменшення негативного впливу цифровізації. Ефективне управління міграційними потоками зменшить ризики для мігрантів і сприятиме більш стабільному й гармонійному розвитку країн. В умовах цифрової епохи необхідно ефективно використовувати цифрові інструменти в міграційних процесах, а саме забезпечити права і свободи мігрантів і захист їх персональних даних. Крім того, слід розробити нові правові інструменти й механізми для боротьби з нелегальною міграцією, кіберзлочинами й гарантуванням безпеки мігрантів.

Перспективами подальших досліджень є аналіз нових підходів щодо захисту даних і перевірки їх автентичності.

Список використаних джерел

1. Вашай Ю. В., & Дорошенко О. О. (2022). Застосування сучасних цифрових технологій та штучного інтелекту в міжнародних міграційних процесах. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*, 2 (98), 35–42.
2. Дракохруст Т. В. (2020). Адміністративно-правові засади управління міграційною політикою України в умовах євроінтеграційних процесів. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*, 8, 70–74.
3. Муц Л. (2019). Концепція управління міграційною політикою в контексті глобалізації і цифровізації, *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 27–28 листопада 2019 року: Освіта як чинник формування креативних компетентностей в умовах цифрового суспільства* (с. 111–115). Запоріжжя: ЗНУ.
4. Негрей М. В., & Комар М. І. (2019). Моделювання міграційних процесів в умовах невизначеності економічної політики. *Підприємництво та інновації*, 9, 182–186.
5. Тіщенкова С. О., & Тіщенкова І. О. Міграційні процеси у сучасному світі: правові, економічні та соціокультурні аспекти. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 3, 103–108.
6. Токар П. (2020). Управління міграційним процесом в Україні: соціолого-політологічний аналіз. *Міжнародний науковий вісник*, 1 (21), 68–81.
7. Ухова А. В. (2019). Діджиталізація міжнародної міграції висококваліфікованих працівників у 21 ст., *Діджиталізація сучасної системи міжнародних економічних відносин: науково-практична конференція* (с. 108–110). Київ. http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/225

8. Bannikova, K. (2022). To the question of migration of capital and labor force of Ukraine: forecast of future trends. *Futurity Economics & Law*, 2(2), 32–41.
9. Levchenko Y., Tsizhma, Y., Slobodian N., & Nehoda O. (2022). Organization and planning of the enterprises of the future: legal status. *Futurity Economics & Law*, 2(4), 22–29.
10. Nedelcu, M., & Soysüren, I. (2022). Precarious migrants, migration regimes and digital technologies: the empowerment-control nexus. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48 (8), 1821–1837.
11. Witteborn, S. (2022). Digitalization, Digitization and Datafication: The "Three D" Transformation of Forced Migration Management. *Communication, Culture and Critique*, 15(2), 157–175.